

PM 2003-11-04 angående betalningsordningen i 14 kap konkurslagen (KL)

1. Lagregleringen

I 14:1 KL finns följande definition av konkurskostnader:

- ”1. arvode och kostnadsersättning till förvaltare,
 2. arvode och kostnadsersättning till en sådan rådgivare eller förlikningsman som har utsetts enligt 7 kap. 7 §,
 3. ersättning till ett sakkunnigt biträde som förvaltare anlitat med stöd av 7 kap. 11 §,
 4. ersättning till staten för tillsyn över förvaltningen,
 5. kostnad för kungörande av beslut eller åtgärd rörande konkursen,
 6. kostnad för de skriftliga kallelser och underrättelser till borgenärerna som utfärdas i konkursen,
 7. ersättning enligt 6 kap. 14 § till gäldenären eller någon annan för inställelse.
- Som konkurskostnad anses inte de kostnader för kungörelse, kallelser och underrättelser som föränleds av efterbevakning”.

Arvode och kostnadsersättning till förvaltaren utgör således enligt 14:1, 1 st., 1 p. KL konkurskostnader. Med kostnadsersättning avses utlägg för nödvändiga resor och kostnader för arkivering av gäldenärens redovisningshandlingar (prop. 1986/87:90 s. 374). Ytterligare exempel på sådana kostnader är kostnader för fax, porto och kopior.

Betalningsordningen mellan konkurskostnader och andra skulder som boet ådragit sig, s.k. massaskulder, samt statens ersättningsansvar för konkurskostnader regleras i 14:2 KL:

”Konkurskostnaderna skall utgå ur boet framför andra skulder som boet ådragit sig. I den mån konkurskostnaderna inte kan tas ur boet, skall de betalas av staten, om inte något annat följer av 3 §”.

Enligt 14:3 KL kan vid avskrivning av konkurs enligt 10:1 KL annan konkurssökande borgenär än staten förpliktas att stå för konkurskostnader som inte kunnat tas ur boet, dock högst med en tiondel av det vid konkursbeslutet gällande basbeloppet.

Schematiskt gäller således följande:

Intäkter i konkursen	A kr
Avgår konkurskostnader, bl.a. arvode och kostnadsersättning till förvaltaren	- B kr
(Om konkurskostnaderna inte kan tas ur boet skall de betalas av staten enligt 14:2 KL och av konkurssökande borgenär enligt 14:3 KL)	
Om konkurskostnaderna kan betalas ur boet skall <i>därefter</i> betalas massakostnader	<u>- C kr</u>
Tillgängligt för utdelning	D kr

Enligt 14:18, 3 st KL skall konkursboets kostnader för vård och försäljning av egendom jämföras med arvode vid tillämpningen av 14:18 KL. Detta innebär dock inte att kostnader för vård och försäljning utgör konkurskostnader. I prop. 1986/87:90 s. 387 gjordes följande uttalande:

”I 1 § första stycket anges vilka kostnader som i konkurslagens mening utgör konkurskostnader. Däribland ingår inte kostnader för vård och försäljning av boets egendom.”

Då intäkterna i konkursen inte täcker såväl konkurskostnader som massakostnader får det vid tillämpning av 14:2 KL stor betydelse huruvida en kostnad utgör en konkurskostnad eller en massakostnad. Det kan också få betydelse om avsaknaden av medel i boet för betalning av konkurskostnader beror på att förvaltaren i stället använt medlen i boet för att betala massakostnader.

Enligt 14:13 KL får förvaltaren under förvaltningens gång ur konkursboet ta ut medel för att betala de kostnader som uppdraget medfört. Uttagen skall anges i förvaltarens slutredovisning. Det är oklart om paragrafen avser alla slags kostnader eller enbart konkurskostnader. I praktiken torde det vara mycket vanligt att förvaltaren använder boets medel för att betala massakostnader.

Enligt 14:14 KL skall rätten vid avskrivning av konkursen enligt 10:1 KL bestämma kostnadsersättningen till förvaltaren samtidigt som arvodet bestäms.

Tillsynsmyndigheten skall höras över begäran om ersättning för kostnader. Syftet med bestämmelsen är att rätten skall pröva behörigheten av de konkurskostnader som kan komma att drabba staten (se prop. 1986/87:90 s. 385). Ansökan om ersättning från staten för konkurskostnader som inte kunnat tas vare sig ur boet eller från betalningsskyldig borgenär sker genom ingivande av blanketten DV 517. Den vanligaste rutinen förefaller vara att blanketten inges tillsammans med avslutshandlingarna. Enligt uppgift förekommer det dock att förvaltare inger blanketten sedan tingsrätten meddelat beslut om avskrivning enligt 10:1 KL och på yrkande av förvaltaren fastställt de kostnader som är ersättningsgilla.

I rättspraxis finns flera exempel på att domstolarna gjort en strikt tillämpning av 14:2 KL enligt ordalydelsen. I litteraturen har Walin-Palmér-Savin i Konkurslagskommentaren förordat en mera flexibel inställning. I denna PM redovisas några situationer där betydelsen av betalningsordningen i 14:2 KL aktualiseras.

2. Förvaltaren har betalat kostnader för vård och försäljning av egendom

Situationen har bedömts i rättspraxis. I NJA 1999 s. 358 hade konkursförvaltaren gjort ett utlägg med 39.356 kr för gravationsbevis och kostnader hos kronofogdemyndigheten vid försök att sälja fastigheter exekutivt. Fastigheterna kunde inte säljas. Då konkursen avslutades begärde förvaltaren ersättning från staten för utlägget på 39.356. Eftersom utlägget – till skillnad från förvaltarens arvode – inte avsåg någon konkurskostnad enligt 14:1 KL, utan en kostnad för fastigheternas vård och försäljning enligt 14:18, 3 st KL, ansågs staten inte ha någon betalningsskyldighet enligt 14:2 KL. HD uttalade enhälligt att regleringen i 14 kap ”som terminologiskt är egenartad och förvillande” kan leda till otillfredsställande resultat. HD framhöll att förvaltaren är i princip skyldig att realisera egendom som ingår i konkursen och om det inte finns avkastning eller andra medel som förvaltarna får använda till att förskottera kostnad för

försäljning och någon borgenär inte är beredd att lägga ut beloppet, kan det visa sig omöjligt att sälja egendomen. Även om bestämmelserna kan medföra otillfredsställande följder, ansåg HD att förhållanden inte var sådana att det fanns anledning att frågå ”en i och för sig klar reglering som dessutom varit åsyftat”. JustR:t Nyström tillade för egen del:

”Om [...] i boet finns egendom som inte gäller särskild förmånsrätt kan förvaltaren ur denna ta medel för löpande kostnader. Detta bör även gälla kostnader som avser vård av en i boet ingående fastighet och dess försäljning, vilka förvaltaren räknar med skall komma att täckas av köpeskillingen. För det fall fastigheten, mot förmodan, visar sig osäljbar – det uppdragas att den är miljöfarlig – kommer de dittills nedlagda kostnaderna att belasta allmänna boet. Någon återbetalningsskyldighet för förvaltaren torde inte komma ifråga, om han inte förfarit vårdslöst och därigenom ådragit sig skadeståndsskyldighet enligt 17 kap 1 § KL. Indirekt ökar i detta fall statens ansvar för konkurskostnaderna.

Det är, som även sägs i HD:s avgörande, tydligt att regleringen i 14 kap KL kan leda till otillfredsställande resultat. Det framstår som ofrånkomligt att den ses över av lagstiftaren”.

Rättsfallet har kritiserats av Walin-Palmér-Savin (s. 977) som anför:

”Det är absurt att förvaltare är skyddad i fråga om arvodet men inte beträffande utlägg som rimligen borde gottgöras i första hand. Förvaltaren är inte skyldig att överhuvud göra några utlägg av egna medel. Men varifrån skall han erhålla nödvändiga kontanter om inte medel som avses i 14:13 KL finns att tillgå? Termen ’kostnader’ i sistnämnda lagrum bör inte vara begränsad till ’konkurskostnader’ som avses i 14:1 KL. Vidare frågas huruvida förvaltaren, om han tagit ut medel för att göra erforderliga utlägg för försäljning som misslyckas, skall bli återbetalningsskyldig, vilket materiellt sett vore en konsekvens av HDs avgörande. En förvaltare är skyldig att försöka realisera boets egendom. Han riskerar skadeståndsskyldighet om han inte anstränger sig. Fullgör han sin skyldighet men misslyckas får han enligt gällande ordning själv stå för sina utlägg. Ingen annan syssloman eller representant för juridisk person behandlas på det sättet.”

Hovrätten över Skåne och Blekinge, Avd. 1, rotel 16, har i beslut den 26 mars 2003 i mål nr Ö 2232-02 tillämpat samma synsätt som HD i NJA 1999 s 358¹. I en avskrivningskonkurs hade en förvaltare betalat en försäkringspremie på 1.207 kr med boets medel, men tillsynsmyndigheten godkände inte betalningen.

Förvaltaren yrkade att tingsrätten skulle fastställa kostnaden för försäkringspremien enligt 14:14 KL². Tillsynsmyndigheten anförde att

¹ Så skedde också i Hovrätten över Skåne och Blekinge, Avd 2, rotel 24, beslut den 7 mars 2000 i mål nr Ö 124-00. I målet Ö 2232-02 söktes prövningstillstånd men beviljades inte.

² Det kan möjligen ifrågasättas om förvaltaren behövde framställa detta yrkande. Premien hade ju redan betalats med boets medel. Det behövdes inga statliga medel för att betala premiekostnaden en gång till. Om boets medel används för att betala massakostnader kan det dock i avskrivningskonkurser

kostnaderna för försäkringspremien var att betrakta som en massakostnad, vilken inte omfattas av statens kostnadsansvar. HovR:n anförde:

indirekt medföra att statens ansvar för konkurskostnader ökar. Staten har följaktligen i avskrivningskonkurser ett intresse av att bedöma samtliga kostnader, oavsett om dessa betalats med boets medel eller genom utlägg från förvaltaren.

”Av 14 kap. 2 § första meningen konkurslagen framgår att konkurskostnader skall utgå ur konkursboet framför andra skulder som boet ådragit sig, dvs. massakostnader. Därav följer att en förvaltare inte kan betala en sådan massakostnad med boets medel och sedan erhålla ersättning av staten med motsvarande belopp såsom en sådan konkurskostnad som inte kan tas ut ur boets tillgångar. Som tillsynsmyndigheten anført skulle en sådan ordning i praktiken innebära att staten ålades ett kostnadsansvar även för massakostnader. Av det anförda följer att Lars Werner inte kan tillerkännas kostnadsersättning för försäkringspremien”.

Hovrättens beslut ledde till att förvaltaren fick tillföra konkursboet 1.207 kr till täckande av det belopp som använts för att betala försäkringspremien.

Efter NJA 1999 s. 358 står det således klart att en förvaltare som med *egna medel* gjort utlägg avseende kostnader för vård och försäljning inte kan få ersättning för dessa kostnader från staten enligt 14:2 KL.

Beträffande kostnader för vård och försäljning som *betalats ur boets medel* skall sådana kostnader framgå av den slutredovisning som förvaltaren skall upprätta, se 14:13 KL. Om det visar sig att boets medel inte räcker till för att betala konkurskostnaderna är en tänkbar sanktion att förvaltaren rätt till ersättning för *arvode och kostnadsersättning sätts ned* med samma belopp som använts för att betala kostnaderna för vård och försäljning. Som grund för nedsättningen kan åberopas att förvaltaren inte skall kunna tillskapa en fordran mot staten genom att åsidosätta betalningsordningen i 14:2 KL. Möjligen förutsätter en nedsättning av arvodet att förvaltaren kan anses ha varit oaktsam då boets medel använts för att betala massakostnaderna och att det begärda arvodet därför inte anses skäligt enligt

14:4 KL. Ett annat alternativ är att domstolen vid prövning enligt 14 kap 14 § KL – i likhet med beslutet av Hovrätten över Skåne och Blekinge – *inte fastställer den massakostnad som betalats med boets medel*. Därmed torde inträda en skyldighet att tillskjuta det belopp som använts.

Det kan också eventuellt utgöra grund för *klander av slutredovisningen* att massakostnad betalats trots att samtliga konkurskostnader inte har täckts, varvid yrkandet blir att förvaltaren skall tillskjuta det belopp som använts av boets medel

för att betala massakostnaden. Slutredovisningen får klandras av tillsynsmyndigheten och gäldenären. Även en borgenär får klandra slutredovisningen, om hans rätt kan vara beroende av den. Se 13:7, 1 st KL. Enligt Welamson, Konkurs, 9 uppl, s. 205 f., kan grund för klander vara att en utgiftspost inte är ersättningsgill.

Bifall till klandertalan behöver enligt Welamson inte förutsätta att förvaltaren förfarit på sätt som ådrar honom skadeståndsskyldighet, varvid hänvisas till följande uttalande i prop. 1986/87:90 s.

413 f.:

”Klander i syfte att öka saldot kan ha olika grund. [...] Det kan också vara fråga om att en utgiftspost inte motsvaras av någon kostnad för boet eller att en utgiftspost är onödig eller har upptagits till för högt belopp. En klandertalan på angiven grund behöver inte nödvändigtvis innebära att förvaltarens agerande kan åsamka honom skadeståndsskyldighet. Tvisten om slutredovisningen kan ha föranletts av att förvaltaren och den klandrande har olika uppfattningar i saken”.

3. Förvaltaren har betalat massakostnader i form av underhåll till gäldenären enligt 3:5 KL

Vad händer om det senare visar sig att konkurskostnaderna inte kan täckas? Walin-Palmér-Savin har anfört (s. 913) att det enda rimliga är, att om förvaltaren gjort en i och för sig godtagbar bedömning av omfattningen av konkursboets medel vid den tidpunkt då underhåll var aktuellt, den brist som senare visar sig föreligga när alla konkurskostnader ligger på bordet skall täckas av staten. Och om förvaltaren varit vårdslös kan det inte få gå över någon annan än honom själv och alltså inte över någon som har eget krav på sådana konkurskostnader som nämns i 14:1, 1 st, p 2-7.

4. Förvaltaren har drivit verksamheten vidare och betalat massakostnader för inköp av varor och tjänster

Vad händer om driften gick med underskott och konkurskostnaderna inte kan

täckas? Walin-Palmér-Savin har anfört (s. 913) att såvida förvaltaren inte varit vårdslös bör bristen inte gå utöver förvaltaren utan staten måste anses skyldig att fylla bristen.

5. Konkursboet ådrar sig ett stort skadeståndsansvar eller en betalningsskyldighet gentemot motpart i en rättegång

Walín-Palmér-Savin har anfört (s. 914) att i den situationen skall förvaltaren, så länge konkursboet inte har gått i konkurs, enligt 14:2 KL se till att konkurskostnaderna i första hand täcks med boets medel och förhandla med massaborgenärerna om fördelning av vad som eventuellt blir över. Om någon överenskommelse med massaborgenärerna inte uppnås torde det inte vara tillåtligt att med tillämpning av 10:1 KL avskryva konkursen. Alternativet torde vara tvångsackord för konkursboets räkning eller boets avträdande till konkurs. Även om konkursboet avträds till konkurs torde staten, enligt Walín-Palmér-Savin, vara skyldig att enligt 14:2 KL svara för konkurskostnaderna i den första konkursen.

6. Slutkommentar

En strikt tillämpning av betalningsordningen i 14:2 KL kan leda till stötande resultat. Härom verkar råda enighet. Med nuvarande lagtext finns emellertid en risk att domstolarna inte anser sig ha möjlighet att acceptera avsteg från turordningen mellan konkurskostnader och massakostnader. Domstolarna kan anse att i avvaktan på att lagen ändras bör en försiktig förvaltare undvika att ådra boet massakostnader genom att inte driva verksamheten vidare, inte begära exekutiv försäljning, inte försäkra egendom osv. då det är osäkert om medlen i boet kommer att räcka till för att betala konkurskostnaderna. Domstolarna kan i likhet med HD i NJA 1999 s. 358 anse att förvaltaren på grund av lagregleringen

bör inhämta en utfästelse från berörda borgenärer att de ansvarar för att de aktuella massakostnaderna betalas.

Det torde vara mycket vanligt att förvaltaren ådrar boet massakostnader utan att sådan betalningsutfästelse inhämtats. Omfattningen av massakostnaderna kan dessutom bli ännu större när de nya reglerna om massaansvar för hyra enligt 12:31, 5 st JB och massaansvar för lönefordringar enligt 5:18 KL träder i kraft den 1 januari 2004 (se prop. 2002/03:49). Enligt min bedömning finns därför en risk för att flera förvaltare oförtjänt kommer i kläm vid domstolsprövning av om betalningsordningen i 14 kap KL har iakttagits.

Initiativ bör därför tas till att ändra regleringen i 14 kap. KL.

I Justitiedepartementet håller på att tas fram ett förslag på ny lagreglering av konkurskostnader som uppkommit för egendom som förvaltaren abandonerar därför att egendomen har ett negativt värde för boet, exempelvis miljöfarlig egendom. Justitiedepartementets kommande förslag i den delen syftar dock inte till att lösa samtliga de problem som redovisats ovan.

En tänkbar ändring är att definitionen av konkurskostnader utvidgas till att avse samtliga kostnader som förvaltaren ådragit konkursboet vid förvaltningen av konkursen i den mån kostnaderna varit skäligen påkallade.

Som ovan

Hans Renman